

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER MİLLETLERARASI MAL SATIMINA İLİŞKİN VİYANA KONVANSİYONU

Deniz Defne Kırılı Aydemir¹

Özet

“Milletlerarası Mal Satımına İlişkin Sözleşmeler Hakkında Birleşmiş Sözleşmesi” (CISG), Türkiye Cumhuriyeti açısından 1 Ağustos 2011 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Birleşmiş Milletler (BM) Genel Kurulu’nun, Milletlerarası Ekonomik Düzen’in kurulmasına ilişkin hedefler doğrultusunda, milletlerarası mal satımına ilişkin sözleşmelere uygulanacak ve farklı sosyal, ekonomik ve hukuki sistemleri dikkate alacak *uniform* kurallar ve standart prensipler kabul edilmesi gerekliliği anlayışından hareketle ortaya çıkmıştır. Böylece, milletlerarası ticaret hayatının gelişimi teşvik edilerek; milletlerarası ticaret hayatındaki hukukî engellerin kaldırılması hedeflenmiştir.

CISG Konvansiyonu, genel olarak, hizmet sözleşmeleri ve tüketici sözleşmeleri dışında kalan, çeşitli mal türlerinin uluslararası satımını konu alan ticari mal satımına ilişkin uluslararası sözleşmelere uygulanmaktadır.

Konvansiyonun Türkiye açısından yürürlüğe girmesi ile alıcı ve satıcı arasındaki sözleşmeden kaynaklanan hak ve borçlar, CISG hükümlerine tabi olmaktadır.

Anahtar Kelimeler

Milletlerarası mal satımı, uluslararası ticaret, ticari mal, milletlerarası nitelikli sözleşme, alıcı ve satının hak ve borçları

1 Yrd. Doç. Dr. Deniz Defne Kırılı Aydemir, Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Anabilim Dalı, Sakarya Üniversitesi Hukuk Fakültesi (denizdefnea@sakarya.edu.tr)

UN CONVENTION ON CONTRACTS FOR THE INTERNATIONAL SALE OF GOODS-1980

Abstract

UN Convention on Contracts for the International Sale of Goods entered into force in Turkey on the date August 1st 2011. Most international commercial transactions are in principle subject to CISG (Vienna) Convention. UN Sales Convention has currently ratified by 83 countries. The success of a convention, however, is determined not only by the act of ratification by lots of countries but also its application after having entered into force in a particular state.

Especially, for the commercial life, it was clear that, there need to have some uniform rules and standard principles that had to be apply to commercial contracts. With this understanding, BM has regulated this rules and still support and encourage the international commercial transaction.

Keyword

International sale of goods, international trade, commercial goods, international agreements, rights and obligations of dealer and customer

Genel Olarak

Birleşmiş Milletler Teşkilatının öncülüğünde, çok taraflı bir antlaşma olarak pek çok ülkede yürürlüğe giren CISG Konvansiyonu'nun içeriğine geçmeden önce, özel hukuk alanında neden bir uyumlaştırmaya ihtiyaç duyulduğu sorununun da cevabını vermek gerekir. Çünkü, Birleşmiş Milletler (BM) ve Özel Hukukun Birleştirilmesi İçin Uluslararası Enstitü (UNIDROIT) başta olmak üzere pek çok uluslararası kuruluş, özel hukukun farkı alanlarının uyumlaştırılması ve yeknesaklaştırılması için çalışmalar yapmakta, prensip ilke ve kurallar kabul etmektedir (Lando, 2005:379 vd.).

Ulusal hukuk düzenlerinin birbirinden farklı olması, sınırları aşan her türlü milletlerarası ilişki açısından hukuki sorunlar ortaya çıkarmaktadır (Atamer, 2005:11). Çünkü her ulusal hukuk düzeni, hukuki kavram, işlem ve ilişkileri kendi hukuk düzeni çerçevesinde ele almaktadır. Bu durumun sonucu olarak, aynı hukukî ilişki veya işlemlere, birbirinden çok farklı hukukî sonuçların bağlanmasına yol açmaktadır. Milletlerarası nitelikli ilişki içerisine giren taraflar, kendi aralarındaki sözleşmeler ile birçok hususu düzenleme konusu yapmakla birlikte, her zaman için bu sözleşmeler ile güvence altına alınan hükümlerin etkin icrası sağlanamamaktadır. Bütün bu sebeplerle, hukuk düzenleri arasındaki farklılığın bir ticaret engeli oluşturduğu genel kabul görmektedir (Atamer, 2005:11). Bu gerekçeler, özellikle ticaret hayatının belirli alanlarında birleştirme çalışmaları yapılmasını gerekli kılmıştır.

“Milletlerarası Mal Satımına İlişkin Sözleşmeler Hakkında Birleşmiş Milletler Konvansiyonu” veya kısa adı ile CISG olarak bilinen Konvansiyon, Türkiye Cumhuriyeti açısından 1 Ağustos 2011 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Özellikle, milletlerarası nitelikli mal satımına ilişkin sözleşmeleri ve bu sözleşmenin taraflarını doğrudan ilgilendirmesi sebebiyle, Konvansiyon'un uluslararası ticaret alanında faaliyet gösteren gerçek ve tüzel kişi tacirler tarafından bilinmesi ve bu alandaki farkındalığının artırılması büyük önem arz etmektedir.

Çok taraflı bir antlaşma olarak hayata geçirilen bu Konvansiyon, uluslararası mal satımına ilişkin sözleşmelerin, daha çağdaş, daha yeknesak kurallar çerçevesinde ve daha adaletli bir rejim içerisinde yürütülmesini amaçlamaktadır. Konvansiyon, özellikle, milletlerarası mal satımında tarafların haklarının korunması ve ortaya çıkabilecek muhtemel kayıpların önlenmesi açısından önem arz etmektedir.

CISG Konvansiyonu, genel olarak, hizmet sözleşmeleri ve tüketici sözleşmeleri dışındaki çeşitli mal türlerinin uluslararası satımını konu alan uluslararası ticari sözleşmelere uygulanmaktadır.

Konvansiyonun Türkiye açısından yürürlüğe girmesi ile mal satımının yapıldığı kişi veya kuruluşun, başka bir devlette bulunması ve bu devletin CISG'e taraf olması ya da kanunlar ihtilafı kurallarının akit ülkelerden birinin hukukuna gönderme yapması halinde, alıcı ve satıcı arasındaki sözleşmeden kaynaklanan hak ve borçlar, CISG hükümlerine tabi olmaktadır. Başka bir ifadeyle, işyerleri farklı devletlerde bulunan taraflar arasındaki mal

satımı sözleşmeleri, kanunlar ihtilafı kurallarının akit devlet hukukuna atıf yaptığı haller ve ticari sözleşmenin taraflarının, irade serbestisi ilkesi çerçevesinde CISG hükümlerine gönderme yaptığı haller de CISG Konvansiyonu'nun uygulama alanı içinde bulunmaktadır. Sözleşmenin geçerliliği ve geçerlilik şartları veya satılan malın, sözleşmenin geçersizliği karşısındaki durumu gibi milletlerarası mal satımına ilişkin konular, Konvansiyonun uygulama alanı dışında kalmaktadır. Ayrıca tamamıyla, ulusal nitelikli satış sözleşmeleri de CISG kapsamı dışındadır.

I. CISG'in Konu İtibariyle Uygulama Alanı

Öncelikle, hangi sözleşme türlerinin, CISG Konvansiyonu'nun uygulama alanı içinde olduğunun belirlenmesi gerekir. Konvansiyonun, genel olarak "*mal satımına ilişkin sözleşmelere*" uygulanacağından bahsedilmektedir. Konvansiyon metninde, satım sözleşmesinin tam bir tanımı verilmemekle birlikte, ilgili hükümlerden satım sözleşmesinin özelliklerini çıkarmak mümkün olmaktadır. Satıcının sözleşmede ve ilgili Konvansiyonda öngörüldüğü şekliyle; malları teslim etmek, ilişkin belgeleri vermek ve malların mülkiyetini geçirmekle yükümlü olduğundan bahsedilmektedir (CISG Konvansiyonu, md.30). Aynı şekilde, alıcının da sözleşmede ve ilgili Konvansiyonda öngörüldüğü şekliyle; semeni ödemek ve malları teslim almakla yükümlü olduğundan bahsedilmektedir (CISG Konvansiyonu, md. 53).

Bu durumda, yalnızca satış sözleşmelerinin başka bir deyişle mal satışına ilişkin sözleşmelerin, CISG kapsamında olduğunun belirtilmesi doğru olacaktır. Bu noktada da "*mal*" kavramının açıklığa kavuşturulmasına ihtiyaç vardır. Hangi tür malların satışına ilişkin sözleşmeler, CISG Konvansiyonu kapsamında değerlendirilmeyecektir?

Bu durumda, kişisel veya ailevi ihtiyaçlarla ya da ev ihtiyacı için alınan mallar, açık arttırma yolu ile yapılan satımlarla alınan mallar, cebri icra yolu ile edinilen mallar, menkul kıymet, kambiyo senedi ve para, gemi, tekne hava taşıtı vs. ve elektrik satımına konu olan sözleşmeler, CISG Konvansiyonu kapsamında değerlendirilmemektedir (CISG Konvansiyonu, md. 2). Haklar ve gayrîmenkûllerin satışı da CISG kapsamında değerlendirilmemektedir.

II. CISG'in Milletlerarası Uygulama Açısından İşleyişi

Yabancılık unsuru taşıyan milletlerarası nitelikli bir satım sözleşmesine, hangi durumda CISG hükümlerinin uygulanacağını belirlemek önemlidir. Çünkü her yabancılık unsuru taşıyan milletlerarası nitelikli sözleşmenin, CISG Konvansiyonu kapsamında değerlendirilmesi sözkonusu değildir. Bu noktada, yabancılık unsuru kavramının da açıklığa kavuşturulması gerekir. Acaba hangi hallerde, bir satım sözleşmesinin yabancılık unsuru taşıdığından bahsetmek sözkonusu olacaktır?

Yabancılık unsuru (*foreign element/auslandsberührung*), bir hukuki ilişki için yargı organlarına başvurulacak ülke hukukundan başka diğer bir hukuk sistemi ile olan bağlantı

ifade edilmektedir. Başka bir deyişle, hukuki ilişkinin birden çok hukuk sistemi ile ilişki içinde olmasını ifade etmektedir (Çelikel ve Erdem, 2014:8), (Tekinalp, 2006:16). Bu kapsamda, olaya taraf olan kişilerden en az birinin yabancı olması, uyuşmazlık konusu şeyin yabancı bir ülkede bulunması, uyuşmazlığa konu işlemin yabancı bir ülkede yapılması, sözleşmenin yabancı bir ülkede icra edilmesi, yabancı bir hukukun uygulanmasının kararlaştırılmış olması veya haksız fiil niteliği taşıyan eylemin yabancı bir ülkede meydana gelmesi, yabancılık unsurunun gerçekleşme biçimi olarak ortaya çıkmaktadır.

Yabancılık unsuru taşıyan ve Konvansiyon'un satım sözleşmesi tanımı içinde yer alan bir sözleşmenin, CISG'in uygulama alanı içinde olup olmadığının tespiti, bu konuda değerlendirilmesi gereken ikinci önemli husustur. Bu çerçevede, Konvansiyon'un 1. maddesinin getirmiş olduğu düzenleme önemlidir. Çünkü sözkonusu madde kapsamında; işyerleri farklı devletlerde bulunan taraflar arasındaki mal satım sözleşmelerine, CISG Konvansiyon'un uygulanacağı açık olarak düzenlenmektedir. Bu kapsamda, CISG Konvansiyonu'nun uygulanabilmesi, tarafların işyerlerinin farklı devletlerde olmasını gerektirmektedir. Buradaki ifadenin, subjektif bir kriter olduğu söylenebilir. Çünkü, işyeri kavramı, CISG'de tanımlanmamaktadır (Woelke, 2001.; 215).

1. maddenin devamında, bu maddeyi tamamlayıcı nitelikte olan hükümlere yer verilmektedir. Şöyle ki, tarafların işyerlerinin bulunduğu devletlerin, akit devlet olması veya milletlerarası özel hukuk kurallarının, akit devlet hukuklarından birine gönderme yapması gerektiğinden bahsedilmektedir. Burada birbirine alternatif iki düzenleme getirilmektedir. Konvansiyon'un uygulama alanı bulabilmesi için tarafların işyerlerinin bulunduğu devletlerin CISG Konvansiyonu'nu imzalamış olması gerekmektedir. Alternatif hükümde ise, milletlerarası özel hukukun gönderme yaptığı akit devlet hukuku kavramından bahsedilmektedir. Bilinmektedir ki milletlerarası özel hukuk kuralları, hukuki olay ve ilişkilere maddi hukuk anlamında çözüm getirmeyen, yalnızca gösterici nitelik taşıyan kurallardır. Hukuki ilişkiyi çözümlenmemekte yalnızca hangi hukukun uygulanmak suretiyle uyuşmazlığın çözümlenmesi gerektiğini belirlemektedir. Ayrıca, uluslararası antlaşmalar iç hukukun bir parçası olarak kabul edildiği için CISG Konvansiyonu'nu imzalamış olan bir devletin hukukuna, kanunlar ihtilafı kuralları uyarınca gönderme yapılması ve bu hukukun uygulanması, otomatikman bu hukukun bir parçası olarak kabul edilen uluslararası antlaşmaların da uygulanmasını gerektirecektir. Bu anlamda, iç hukukun bir parçası olarak CISG Konvansiyonu da uygulama alanı bulacaktır.

Tarafların, işyerlerinin farklı devletlerde olması olgusu önemlidir. Çünkü bu hususun, sözleşme öncesi, sözleşme sonrası veya sözleşme sırasındaki görüşme ve bilgilerden anlaşılması gerekliliği vardır. Aksi takdirde, dikkate alınmayacaktır.

Son olarak ise, taraflar arasındaki satım ilişkisi bağlamında ne tarafların vatandaşlığı, ne de tacir olup olmadıkları önem arz etmektedir. Bu durumda vatandaşlık esasına dayalı veya tacir sıfatını taşıyıp taşıyamama bağlı bir ayırım yaratılmamaktadır. Satım ilişkisi içine giren kişiler aynı vatandaşlığı taşısa bile farklı devletlerde işyerlerinin bulunması Konvansiyonun uygulanması için yeterli olacaktır. Ya da tarafların tacir sıfatını taşıyamamasının, Konvansiyon'un

uygulanması açısından olumsuz bir etkisi olmayacaktır. Ayrıca, taraflar arasındaki sözleşmenin adı veya ticarî nitelikte olması da önemli değildir. (CISG Konvansiyonu, md. 1/3).

III. CISG ve Taraf İradesi

Milletlerarası nitelikli sözleşmelerde, sözleşmenin taraflarının sözleşmeye uygulanacak hukuku bizzat belirleme hakları bulunmaktadır. İrade muhtariyeti olarak da ifade edilen bu kavram çerçevesinde seçilen hukuk, belirli bir devlete ait hukuk nizamıdır (Nomer, 2013:311).

Hukuk seçiminin geçerliliği, bir devlete ait olan hukukun seçilmesi şartına bağlı olmakla beraber belirli bir devlete ait olmayan hukuk kurallarına yapılan atıf da mümkün ve kabul edilebilir bir nitelik taşımaktadır (Nomer, 2013:311).

CISG Konvansiyonu hükümleri, iç hukukun bir parçası olarak taraflar arasındaki satım sözleşmesine uygulanacaktır. Ancak sözleşmenin tarafları, aralarındaki sözleşmeye CISG hükümlerinin uygulanmamasını istiyorlarsa, bu durumu da açıkça kararlaştırabilirler. (CISG Konvansiyonu, md.6).Çünkü, CISG hükümleri emredici nitelik taşımamaktadır. Bu açıdan CISG hükümlerinin uygulanmaması arzu ediliyorsa, “Bu sözleşmeye, CISG hükümleri uygulanmaz.” biçiminde bir hükmün, taraflar arasındaki sözleşmede yer alması gerekmektedir. Bu, tarafların açıkça ortaya koyduğu bir irade uyuşmasıdır ve hakim tarafından dikkate alınması gerekir.

Tarafların, aralarındaki sözleşmeye CISG hükümlerinin kısmi olarak uygulanmasını kararlaştırmaları da mümkündür.

Belirtilmelidir ki, CISG hükümlerinin uygulanmayacağı kararlaştırılmış ise tarafların sözleşmeye uygulanacak olan hukuk konusunda bir belirleme yapmaları gerekmektedir. Aksi takdirde, burada ortaya çıkan boşluk, *lex fori*'nin yani hakimin hukukunun kanunlar ihtilafı kurallarının belirlediği hukuk uygulanmak suretiyle giderilecektir.

CISG'in uygulama alanı bulduğu hususlar ile ilgili taraflar arasındaki sözleşmede boşluk bulunması halinde ve taraflarca bu konuda bir aksi yönde bir kayıt getirilmemiş olması halinde, hakim kural olarak, ilgili CISG hükümlerini uygulamak zorundadır. CISG kuralları, yedek hukuk kurallarıdır. Bu sebeple, ancak boşluk halinde CISG hükümleri uygulama alanı bulacaktır.

Tarafların, aralarındaki satım sözleşmesine uygulanacak hukuk olarak, akit ülke hukuklarından birini seçmesi sözkonusu olabilir. Bu durumda, akit ülke hukukunun maddi hukuk kuralları uygulama alanı bulmakla birlikte, uluslararası antlaşmaların akit ülke hukuklarının bir parçası olması sebebiyle, antlaşma hükümlerinin uygulanmasının sözkonusu olacağı belirtilmektedir (Atamer, 2005: 61 ; Çelikel ve Erdem,2014: 353).

IV. CISG Konvansiyonu Tarafından Düzenlenmeyen Hususlar

CISG Konvansiyonu, milletlerarası satım hukukuna ilişkin doğabilecek her türlü sorunun

çözümü için tasarlanmamıştır (Tarman, 2012:179). Konvansiyonun uygulanma alanına giren konular olduğu gibi uygulama alanı dışında olan konular da bulunmaktadır. Konvansiyon, satım sözleşmesinin kurulması ile alıcı ve satıcının bu sözleşmeden doğan hak ve borçlarını düzenlemektedir. Bu anlamda; sözleşmenin geçerliliği ve sözleşmenin , satılan malların mülkiyeti üzerindeki olası etkisi düzenleme konusu yapılmamıştır (CISG Konvansiyonu, md.4). Satıcının, malların bir kimsenin ölümüne veya yaralanmasına sebep olması halinde de ortaya çıkan sorumluluk, Konvansiyon kapsamında değildir (CISG Konvansiyonu, md.5). CISG Konvansiyonu'nun uygulama alanı dışındaki konuların çözümü, ulusal hukuk kurallarına bırakılmıştır. Bu bağlamda, ilgili ülkelerin milletlerarası özel hukuk kuralları ve bu çerçevede ortaya çıkan bağlama kuralları içinde, belirlenen hukukun uygulanması sözkonusu olacaktır. Bu durumda, yukarıda da belirttiğimiz üzere CISG Konvansiyonu'nun ulusal hukukları tamamlayıcı etkisi, ulusal hukuklar ile birlikte uygulanması suretiyle ortaya çıkmaktadır.

V. CISG Konvansiyonu'nun Tahkim Yargılamasına Etkisi

CISG Konvansiyonu'nun, tahkim yargılamasına konu olmaması için herhangi bir sakınca bulunmamaktadır. Şöyle ki taraflar, tahkim yargılamasına dayanak olan esas sözleşmede, uygulanacak hukuk konusunda bir belirlemede bulunmuş olabilir. İrade muhtariyeti ilkesi çerçevesinde seçilmiş olan bu hukukun, Konvansiyon üyesi akit devletlerden biri olması, CISG Konvansiyonu'nu da hakem mahkemesi tarafından otomatikman uygulanır hale getirmektedir. Herhangi bir hukuk seçiminin olmaması halinde ise, tahkim merkezinin kanunlar ihtilafı kuralları çerçevesinde bir ulusal hukuk belirlenecektir. Belirlenecek olan bu hukukun, CISG Konvansiyonu'na taraf akit ülkelerden birinin hukuku olması mümkündür. Tahkim yargılamasının *ad hoc* olarak yapıldığı hallerde ise, tahkim yeri hukukunun belirlemiş olduğu hukuk çerçevesinde CISG Konvansiyonu'nun uygulanması sözkonusu olacaktır.

Sonuç

Konvansiyon, 1 Ağustos 2011 tarihinden itibaren Türkiye Cumhuriyeti açısından, milletlerarası mal satım sözleşmeleri için uygulama alanı bulmaktadır. Böylece, milletlerarası nitelikli bir satım sözleşmesi ile ilgili olarak ortaya çıkan bir uyuşmazlığın, öncelikle CISG kapsamı içinde değerlendirilip değerlendirilmeyeceği tespit edilecektir. Sözleşmenin, CISG Konvansiyonu kapsamında değerlendirileceği kanaatine ulaşılmaması halinde yargılamayı gerçekleştirecek olan hakim, ihtilafın çözümünde uygulanacak olan kuralları ve bunlar arasındaki hiyerarşiyi tespit edecektir (Atamer, 2005:67).

Taraflarca açık veya örtülü bir biçimde seçilen hukukun mevcut hükümleri ile bir sonuca ulaşılamaması halinde, hakim CISG hükümlerine başvurmak suretiyle çözümleyecektir. Ancak CISG hükümlerinde de bir boşluk bulunması halinde, hakimin taraflar arasındaki antlaşmanın genel hükümlerini dikkate alarak bir sonuca ulaşması sözkonusu olacaktır (Atamer, 2005:68).

Kaynakça

- Atamer, Yeşim. (2005), Uluslararası Satım Sözleşmelerine İlişkin BM Antlaşması (CISG) Uyarınca Satıcının Yükümlülükleri ve Sözleşmeye Aykırılığının Sonuçları, İstanbul, Beta Yayınevi.
- Çelikel, Aysel ve Erdem, Bahadır. (2014), Milletlerarası Özel Hukuk, 13. Baskı, İstanbul, Beta Yayınevi.
- Lando, O. (2005), "CISG and Its Followers: A Proposal to Adopt Some International Principles of Contract Law" *The ACL*, V.53, s. 379-401.
- Nomer, Ergin. (2013), Devletler Hususî Hukuku, 20. Basım, İstanbul, Beta Yayınevi.
- Tarman, Derya. "Türk Satım Hukukunda Yeni Bir Dönem: Viyana Satım Antlaşması'nın Milletlerarası Satım Sözleşmelerine Etkisi", *İpek Yolu Canlanıyor: Türk-Çin Hukuk Zirvesi, 12-14 Haziran (June) 2012*.
- Tekinalp, Gülören. (2006), Milletlerarası Özel Hukuk-Bağlama Kuralları, 9. Bası, İstanbul Arıkan Yayınevi.
- Woelki, Katharina Boele. (2001), "Terms of Co-existence: The CISG and The UNIDROIT Principles", *The International Sale of Good Revisited*, (Edt. P. Sarcevic ve P. Volken), s. 203-240.